

ARCHÍV

DOKUMENTY O ÚČASTI JEDNOTIEK SLOVENSKEJ ZAIŠŤOVACEJ DIVÍZIE NA PROTIPARTIZÁNSKEJ OPERÁCII „BAMBERG“ NA PRELOME MARCA A APRÍLA 1942¹

IGOR BAKA – MICHAL SCHVARC

BAKA, Igor – SCHVARC, Michal. Documents on the participation of units of the Slovak Security Division in the anti-partisan operation “Bamberg” at the turn of March and April 1942. *Historický časopis*, 2022, 70, 2, pp. 331-358, Bratislava.

The participation of the Slovak army in the invasion of the Soviet Union is a widely discussed topic. However, much less is written and spoken about the participation of Slovak soldiers in the extermination war of the National Socialists in the East and the war crimes committed by the members of the Security Division, especially the 102nd Infantry Regiment under the command of Michal Lokšík. Thanks to the work of Igor Baka, this issue has been given a new dimension. The documents on the deployment of the 102nd Infantry Regiment in the pilot anti-partisan operation “Bamberg” in the area of northern Ukraine and southern Belarus at the turn of March/April 1942, hitherto unknown to the Slovak public, should also contribute to the further direction of the discussion. The documents testify to the extent to which this regiment was involved in Nazi Germany’s ruthless policy towards the population of occupied Ukraine and Belarus under the guise of fighting the partisans.

Keywords: Security Division. 102nd Infantry Regiment. Michal Lokšík. Unternehmen Bamberg. Terror against the civilian population.

DOI: <https://doi.org/10.31577/histcaso.2022.70.2.6>

V júni 1941 sa slovenská armáda spolu s ďalšími spojencami po boku nacistického Nemecka zapojila do vojenskej agresie proti ZSSR. Tá mala od začiatku rasovo-vyhladzovací charakter. Aj slovenskí vojaci, ktorí sa v lete 1941 ocitli na východnom fronte, preto boli od začiatku konfrontovaní s jej prejavmi. Patrilom sem prenasledovanie a následná genocída Židov zo strany okupačných orgánov,

1 Tento text je výstupom vedeckovýskumnej úlohy Historického ústavu SAV, v.v.i. *Obyčajní vojaci alebo zločinci? Trestnoprávne dôsledky členstva vo Waffen-SS slovenských štátnych príslušníkov po roku 1945* a projektu VEGA č. 2/0052/22 *Politické, spoločenské a ekonomické aspekty repatriácií obyvateľstva v stredoeurópskom priestore v 40. rokoch 20. storočia*.

brutálne zaobchádzanie so sovietskymi vojnovými zajatcami včítane ich masovej likvidácie, teror voči skutočným a tiež potenciálnym odporcom okupačného režimu atď.

Vyhladzovací charakter vojny sa maskoval aj tzv. odvetnými opatreniami, postihujúcimi brutálnym spôsobom civilné obyvateľstvo na okupovanom území. Súčasťou tejto taktiky bol boj proti partizánom a ich pomáhačom, ktorých činy boli podľa inštrukcií nemeckého Hlavného veliteľstva brannej moci (Oberkommando der Wehrmacht – OKW) z mája 1941 vyňaté spod vojenských súdov a trestané okamžitou smrťou. Od tohto výnosu sa tiež odvodzoval princíp kolektívnej odvety na celých dedinách. Spôsob boja proti partizánom zo strany Wehrmachtu dokumentuje najmä činnosť zaist'ovacích divízií.² Tie sa v tých bojujúcich armádach podieľali, spolu s Einsatzgruppen,³ poriadkovou políciou, brigádami SS či domácimi policajnými zložkami, na vraždách tisícov civilistov a pálení dedín, i keď postoj veliteľov Wehrmachtu boli veľakrát ambivalentné. Maximálna miera násillia zo strany jednotiek Wehrmachtu sa v jednotlivých časových úsekoch prelínala so snahou o určité korekcie dopadu násillných prostriedkov voči civilnému obyvateľstvu. Miera násillia tu mala byť úmerná jeho ochote zotrvať na strane okupačnej moci a nerozširovať tak rady partizánskeho hnutia.

Podľa vzoru nemeckých zaist'ovacích divízií boli vytvorené aj útvary spojencov, teda aj slovenská Zaist'ovacia divízia (ZD). Na svedomí mali tisíce civilistov včítane Židov. V dokumentoch sa ich akcie kamuflovali ako ničenie partizánskych bunkrov, napriek tomu, že na prelome rokov 1941/42 partizánske hnutie bolo len v zárodku.⁴ Nemci pritom v snahe vyvraždiť čo najviac ideologických nepriateľov strach z partizánov ešte podnecovali.

So znením májového výnosu OKW boli 20. júla 1941 inštruované aj justičné orgány slovenskej armády. Podozrivé osoby však spočiatku odovzdávali SS alebo Sicherheitsdienst (SD).⁵ Priamo zasahovať mali len v prípade „nebezpečia z premeškania“, čo sa však postupne vzťahovalo aj na prípadné exekúcie. Vý-

2 ARNOLD, Klaus, Jochen. *Die Wehrmacht und die Besatzungspolitik in den besetzten Gebieten der Sowjetunion. Kriegführung und Radikalisierung im „Unternehmen Barbarossa“*. Berlín: Duncker & Humbolt Verlag, 2005, s. 415-425. ISBN 978-3-428-11302-6.

3 Mobilné jednotky Bezpečnostnej polície a Bezpečnostnej služby, doplnené o mužov poriadkovej polície a Waffen-SS, ktoré mali v tých postupujúcich armádach v ZSSR likvidovať „nepriateľov ríše“. Vraždili židovské komunity, sovietskych vojnových zajatcov a predstaviteľov stalinistického režimu. Na svedomí majú smrť niekoľko stotisíc obetí.

4 CÜPPERS, Martin. *Wegbereiter der Shoa. Die Waffen-SS, der Kommandostab Reichsführer SS und die Judenvernichtung 1939 – 1945. 2. Auflage*. Darmstadt: WBG, 2011, s. 200-201. ISBN 978-3-89678-758-3.

5 Bezpečnostná polícia/Sicherheitsdienst – spravodajská služba SS, ktorá mala za úlohu sledovanie podozrivých osôb a objektov a na okupovaných územiach likvidáciu osôb označovaných nacionálnosocialistickým režimom ako nepriateľov.

klad nariadení preto v praxi umožňoval voľnosť konania pri kontakte s partizánmi.⁶ Okrem toho, od 17. júla 1941 platil tiež rozkaz veliteľa slovenskej Rýchlej brigády, podľa ktorého mal byť akýkoľvek odpor potrestaný aj terorom, napr. podpaľovaním domov či braním rukojemníkov – prioritne Židov. K jeho realizácii pri Rýchlej brigáde však už vzhľadom na celkovú reorganizáciu slovenskej poľnej armády v júli a auguste 1941 nedošlo.⁷

Na boj s partizánmi bola podľa nej predurčená už spomínaná ZD, ktorá vznikla spolu s Rýchlou divíziou určenou priamo na front. Od jesene 1941 ZD plnila rozsiahle úlohy na okupovanom území Ukrajiny a južného Bieloruska. Do kontaktu s partizánmi sa dostávala po presune do priestoru Žitomir (ukrajinsky Žytomyr) – Ovruc v októbri 1941. Veliteľstvo ZD však zo začiatku trpezivo konšatovalo, že väčšina z týchto osôb mala s partizánmi spoločné len málo – išlo najmä o bývalých vojakov, osoby s „politickou minulosťou“ a tiež ukrývajúcich sa Židov. Dňa 1. decembra 1941 napriek tomu velenie ZD nariadilo popravu dvoch skutočných partizánov. Okrem toho, do konca novembra bolo vyše 20 osôb podozrivých zo spolupráce s partizánmi odovzdaných nemeckým bezpečnostným orgánom.⁸ Následne, 15. decembra 1941 dostali jednotky ZD nemecké smernice požadujúce bezohľadný postup pri rozhodovaní o smrti podozrivých osôb. K civilnému obyvateľstvu sa však mali správať zdržanlivejšie.⁹

Podobnú stratégiu presadzovali viacerí velitelia Wehrmachtu, v praxi sa ju však aplikovať nepodarilo. Potvrdzuje to aj postup velenia slovenského pešieho pluku 102 ZD, ktorého jednotky sa už v tomto čase dopúšťali aj násilia na civilnom obyvateľstve. „Vynikala“ tu najmä jazdecká čata por. pech. Jána Záhoráka, podriadená priamo veliteľovi pluku, známemu germanofilovi pplk. pech. Michalovi Lokšíkovi. Podľa povojnového vyšetrovania táto jednotka od decembra 1941 do marca 1942 týrala a popravila niekoľko desiatok civilistov.¹⁰ Lokšíkove jednotky dokonca participovali aj na vyvražďovaní Židov. Dokazuje to záznam

-
- 6 BAKA, Igor. Zapojenie Pešieho pluku 102 Zaisťovacej divízie do nemeckých protipartizánskych akcií na prelome rokov 1941/1942. In: *Vojenská história*, 2018, roč. 22, č. 4, s. 82-101. ISSN 0035449X
 - 7 Vojenský historický archív (VHA) Bratislava, f. 55, kartón (k.) 57, signatúra (sign.) 55-57-5, č. j. 78/zprav.-taj. 1941, rozkaz vel. Rudolf č. 2 zo 17. 7. 1941.
 - 8 VHA Bratislava, f. 55, k. 32, sign. 305-32-5, hlásenie Veliteľstva (Vel.) ZD na MNO – obranné oddelenie z 18. 10., 17. 11. a pre hlavného veliteľa Wehrmachtu na Ukrajine z 11. 11. 1941.
 - 9 VHA Bratislava, f. 55, k. 32, sign. 305-32-5, hlásenie Vel. ZD na MNO, obranné oddelenie zo 6. 12. 1941; f. Rýchla divízia, k. 109, sign. 1-66, č.j. 5525, smernice pre boj s partizánmi z 15. 12. 1941.
 - 10 Štátny archív Bratislava, f. Ľudové súdy v Bratislavskom kraji 1945 – 1948, ĽS 440/48, zápisnica z vypočúvania J. Baňasa z 12. 4. 1948, M. Husárika z 24. 3. 1948, B. Č. Závodného z 9. 4. 1948, M. Prezbrucha z 13. 3. 1948, P. Jaňuša zo 7. 4. 1948.

v denníku jednej roty pešieho pluku 102 z 8. a 9. januára 1942, podľa ktorého jej vojaci asistovali Nemcom pri exekúciách Židov v Mozyre (bielorusky Mazyr) tým, že uzatvárali východy z mesta.¹¹

Rozsah zapojenia pešieho pluku 102 do protipartizánskej vojny sa na jar 1942 ešte vystupňoval. Predchádzali tomu nemecké rozkazy pre pridelenie ZD na ochranu železničnej trate Pinsk – Gomeľ. Veľké protipartizánske akcie pritom Lokšíkov pluk realizoval už v marci 1942 v spolupráci s podriadeným nemeckým policajným práporom 315. Ich úlohou bola príprava na prvú veľkú protipartizánsku akciu „Bamberg“ na prelome marca a apríla 1942 v juhovýchodnom Bielorusku. Ako si pritom Nemci predstavovali boj proti partizánom sa dozvedeli aj slovenskí vojaci v inštrukciách veliteľa Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina uverejnených v rozkaze veliteľa ZD z 8. marca, kde boli oboznamovaní s osvedčenou metódou kolektívnej odvety za spoluprácu s partizánmi (podpaľovanie obcí a povraždenie časti obyvateľstva). Napriek takto formulovaným rozkazom podriadilo velenie ZD Lokšíkov pluk počas operácie Bamberg priamo pod nemecké velenie.

Charakter boja s partizánmi naznačuje už hlásenie o prípravnej akcii z 13. marca 1942 pri obci Perekalje, v ktorej mal Lokšíkov zosilnený II. prápor 24 – 25 mŕtvych, avšak partizáni podľa oficiálnych hlásení od 250 do 600. Isteže, počty zabitých partizánov sa podľa nemeckého vzoru zveličovali, nemožno však vylúčiť, že medzi obeťami boli aj civilisti. Najmä keď uvažíme, že podľa hlásenia veliteľa práporu došlo k vypáleniu dvoch obcí a akcia bola z vojenského hľadiska neúspešná, čo potvrdzuje aj jeho odvolanie.¹² Skutočnosť, že cieľom týchto akcií boli aj Židia skrývajúci sa v lesoch potvrdzujú nemecké rádiogramy. V jednom z nich hlásil policajný prápor 315 postrieľanie 36 Židov.¹³

-
- 11 VHA Bratislava, f. Zaisťovacia divízia, k. 87, sign. III/204, Vojnový denník 5/102 roty. Veliteľ nemeckej žandárskej stanice v Mozyre počas vyšetrovania zločinu masovej vraždy v Mozyre tvrdil, že na exekúcii sa podieľali aj slovenskí vojaci. V tomto prípade môže ísť skôr o obranné tvrdenie v snahe rozšíriť okruh páchatel'ov a relativizovať vinu nemeckých policajno-bezpečnostných jednotiek Bundesarchiv (ďalej BArch) Ludwigsburg, B 162/7298, Bl. 32-36. Výsluch Wilhelma K. 11. 8. 1966. B 162/7299, Bl. 321-323. Výsluch Wilhelma K. 6. 10. 1967.
 - 12 Bližšie pozri BAKA, Igor. Krvavá predohra v predvečer štátneho sviatku. Prvá väčšia zrážka jednotiek Zaisťovacej divízie s partizánmi 13. marca 1942 v juhovýchodnom Bielorusku. In: *Historie a vojenství*, 2018, roč. LXVII, č. 4, s. 54-69. ISSN 0018-2583; Archiv bezpečnostních složek (ABS) Praha, f. H (Historický fond Státní bezpečnosti), archívne číslo (arch. č.) H 748, protokol s npor. pech. Tiborom Samom a npor. pech. Alexandrom Vitalayom z 15. 4. 1942; arch. č. 770-2, svodka o akci Lišák.
 - 13 CURILLA, Wolfgang. *Die deutsche Ordnungspolizei und der Holocaust im Baltikum und in Weißrussland*. Paderborn: Schöningh, 2006, s. 651. ISBN 978-3-506-71787-0. Potvrdzuje to aj povojnová svedecká výpoveď vtedajšieho veliteľa policajného práporu 315 mjr. Klauza, podľa ktorého cieľom týchto akcií bola likvidácia v lesoch sa ukrývajúcich Židov. Bližšie

V dňoch 28. marca až 6. apríla 1942 prebiehala na území juhovýchodného Bieloruska niekoľko týždňov pripravovaná protipartizánska akcia s krycím názvom Bamberg, a to za účasti takmer kompletného pešieho pluku 102 ZD. Vedúcim operácie bola poverená 707. pešia divízia Wehrmachtu, ktorá sa už na jeseň 1941 podieľala na vraždení tisícov Židov v Bielorusku. Divízii boli k dispozícii okrem Lokšíkovho pluku s policajným práporom 315, tiež kozácky jazdecký oddiel 102, časť veliteľstva zaisťovacej brigády 203, dve skupiny tajnej poľnej polície a dvadsať mužov SD.¹⁴ Podľa rozkazov jej velenia pozostával protivník z približne 1 800 ťažko ozbrojených partizánov, ale tiež zo žien a detí, zväčša nasadzovaných ako vyzvedáči, Židov – utečencov, ale tiež všetkého obyvateľstva považovaného za protinemecky naladené. Ako pozitívna skúsenosť pre vedenie „bojovej“ činnosti sa vojakom 707. pešej divízie v jednom z divíznych rozkazov pripomínala ich aktívna rola pri vraždení Židov na jeseň 1941, pričom sa od nich vyžadoval bezohľadný postup proti mužom, ženám aj deťom.¹⁵

Cieľom prvej fázy operácie bolo obklúčenie protivníka. 707. pešia divízia mala postupovať z priestoru juhozápadne (peší pluk 747) a juhovýchodne (peší pluk 727, kozácky jazdecký oddiel 102 a batéria delostreleckého oddielu 657) od bieloruského mesta Bobrujsk (bielorusky Babrujsk). Úlohou pešieho pluku 102 a podriadeného nemeckého policajného práporu 315 bolo útočiť na „partizánov“ z juhu (v šírke asi 40 km) z priestoru severozápadne od Mozyru.¹⁶

Vzhľadom na fakt, že väčšina partizánov pred okupačnými jednotkami včas ušla, a naopak vojakom sa nechcelo postupovať neprístupným zasneženým terénom, väčšina obetí bola z radov miestneho civilného obyvateľstva, o ktorom sa predpokladalo, že s partizánmi spolupracuje. Slovenské jednotky sa do kontaktu s partizánmi dostali už 29. marca, keď ťažkým delostrelectvom rozstrelili a vypálili obec Selec (bielorusky Seleč), kde sa mala ukrývať skupina partizánov. Výsledkom bolo podľa oficiálneho hlásenia asi 150 mŕtvych osôb. Na slovenskej strane sa nevyskytli žiadne straty, čo samo osebe vypovedá o priebehu tohto „boja“. Je preto nanejvýš pravdepodobné, že medzi obeťami sa nachádzali aj miestni civilisti, ale aj osoby ukrývajúce sa tu z politických či rasových príčin. Podobný priebeh mala tiež akcia pri obci Grabje 31. marca, kde slovenské

pozri poznámku 94.

14 Hamburger Institut für Sozialforschung, ed. *Verbrechen der Wehrmacht. Dimensionen des Vernichtungskrieges 1941 – 1944. Ausstellungskatalog*. Hamburg: HIS, 2002, s. 482. ISBN 978-3-930908-74-5.

15 HEER, Hannes. *Tote Zonen. Die deutsche Wehrmacht an der Ostfront*. Hamburg: Hamburger Edition, 1999, s. 62. ISBN 3-930908-51-4.

16 GERLACH, Christian. *Kalkulierte Morde. Die deutsche Wirtschafts- und Vernichtungspolitik im Weißrußland 1941 bis 1944*. Hamburg: Hamburger Edition, 1998, s. 889-890. ISBN 3-930908-54-9.

jednotky narazili na šesť partizánskych táborov. Na bojisku malo zostať asi 110 „partizánov“ (ale ani jeden slovenský vojak), ale aj 60 saní s proviantom, oblečením a výzbrojou. Čo sa týka represívnych akcií, ktoré brutálne postihli civilné obyvateľstvo, aktivitu od začiatku vyvinul nemecký policajný prápor, ktorý už 30. marca v dedine Chojno (bielorusky Chvojnja) povraždil 1 350 a v neďalekej obci Kurin (bielorusky Kuryn) 800 civilistov.¹⁷ Nemecké alebo slovenské jednotky podriadené Lokšikovmu veleniu mali s najväčšou pravdepodobnosťou na svedomí aj 133 zavraždených Židov ukrývajúcich sa v lesoch. Naznačujú to hlásenia nemeckého pešieho pluku 727 z 2. apríla 1942, kde sa konštatuje, že v priestore pôsobenia jednotiek pešieho pluku 102 „*pred svojím útekom partizáni prepustili Židov*“. V nadväzujúcom hlásení z toho istého dňa je stručne uvedené: „*Židia, partizánmi prepustení, zastrelených 133*“.¹⁸ Samotný peší pluk 102 bol v podriadenosti 707. pešej divízie do 3. apríla, v nasledujúcom čase sa urýchlene presúval na juh, keďže v dôsledku odmäku hrozilo, že nebude môcť využiť ľadovú cestu cez rieku Pripjat'.¹⁹

Podľa oficiálnych údajov bolo do 6. apríla zastrelených 3 423 partizánov a ich pomocníkov.²⁰ Najviac zastrelených „partizánov“ pritom mali, paradoxne, podľa oficiálnych hlásení na svedomí slovenské jednotky spolu s policajným práporom 315. Podľa hlásenia veliteľstva pešieho pluku 102 bolo len mimo bojovej činnosti odstrelených približne 2 000 partizánov a ich pomocníkov.²¹ V ďalšom hlásení veliteľstvo tieto počty ešte navýšilo. Jednotky podriadené Lokšikovmu veliteľstvu pritom vypálili okolo 10 obcí a rovnaký počet lesných táborov.²² Na fakt, že prevažná časť obetí boli civilné osoby z okolitých obcí, poukazuje tiež počet a kvalita ukoristených zbraní, ako aj disproporcie medzi počtom obetí na jednej a druhej strane. Medzi obeťami boli tiež bývalí sovietski vojaci, prepustení či utečení zajatci a Židia ukrývajúci sa v miestnych lesoch pred istou smrťou.²³

17 O ukrutnostiach páchaných policajným práporom v týchto obciach sa možno dočítať v staršej práci bieloruských autorov, ktorá kombinuje princíp dokumentaristiky a oral history. ADA-MOVIČ, Alés, BRYL, Janka a Uladzimir KALĚSNIK. *Moje ves lehla popelem...* Praha: Naše vojsko, 1981, s. 27-58.

18 Verbrechen der Wehrmacht, s. 483, hlásenie pešieho pluku 727 počas akcie Bamberg, s. 1. Bližšie pozri BAKA, Igor. *Slovenská armáda vo vojne proti Sovietskemu zväzu a slovensko-nemecké vzťahy 1941 – 1945*. Bratislava: VHÚ, 2019, s. 301-302. ISBN 978-80-89523-60-3.

19 Bližšie pozri dok. 1; Porovnaj BAKA, I. Slovenská armáda, s. 298-302.

20 Bundesarchiv-Militärarchiv (BA-MA) Freiburg, Bestandssignatur (Bs.) RH 22 (Befehlshaber der rückwärtigen Heeresgebiete), Archivsignatur (As.) 231, s. 27, správa 707. pešej divízie o akcii Bamberg.

21 Pozri dok. 1.

22 Pozri dok. 2.

23 BA-MA Freiburg, Bs. RH 22, As. 231, s. 33, správa 707. pešej divízie o akcii Bamberg.

Dodnes však nie je jasné, do akej miery sa na počte obetí podpísali slovenské jednotky, resp. policajný prápor 315. Je tiež pravdepodobné, že súhrnné čísla sa na Lokšíkovom veliteľstve podľa nemeckého vzoru „prikrašovali“. Možno tiež predpokladať, že iniciatívu od začiatku vyvíjal nemecký policajný prápor a že viacerí slovenskí vojaci si v praxi jednoducho osvojili nemecké metódy. Okrem toho v pôsobnosti slovenských jednotiek mala exekúcie vykonávať veliteľstvu pluku pridelená jednotka SD. Na druhej strane špecifický charakter (na rozdiel od iných jednotiek ZD, ktoré pri protipartizánskych akciách neboli zďaleka tak aktívne) dával pešiemu pluku 102 jeho veliteľ pplk. M. Lokšík považovaný za germanofila.²⁴

Viac svetla neprinášajú ani povojnové výpovede aktérov. Napriek tomu, že väčšina prenášala vinu na Nemcov, nájdeme aj výpovede potvrdzujúce ostreľovanie celých usadlostí slovenským delostrelectvom, či účasť na lokálnych vraždách (účasť jedného dôstojníka na stannom súde, ktorý rozhodol o zastrelení asi 30 osôb, zmasakrovanie niekoľkých osôb v odvete za smrť vojakov pri obci Perekalje atď.)²⁵ Čo sa týka vlastných strát na strane okupačných jednotiek, tie predstavovali 7 mŕtvych, 8 zranených a 5 chorých. Peší pluk 102 mal počas celej akcie len jedného zraneného.²⁶ Medzi predstaviteľmi okupačného aparátu vyvolali výsledky operácie Bamberg napriek tomu rozporuplné reakcie, keďže skutoční partizáni v pravý čas ustúpili.²⁷ V priebehu apríla sa začali aj v prostredí ZD šíriť rôzne chýry o zverstvách pešieho pluku 102, ktoré nepriamo odkazujú práve na účasť jeho jednotiek na protipartizánskej akcii Bamberg.²⁸

* * *

V Spolkovom archíve – vojenskom archíve vo Freiburgu (Bundesarchiv-Militärarchiv, Nemecko) vo fonde Territoriale Befehlshaber in der Sowjetunion sú uložené dva relevantné dokumenty, na základe ktorých je možné rekonštruovať úlohy a činnosť slovenského pešieho pluku 102 v operácii Bamberg. V slovenských archívoch sa tieto dokumenty zatiaľ nenašli. Je to však pochopiteľné, keďže peší pluk 102 bol v súvislosti s touto akciou po taktickej stránke podriadený priamo pod nemecké velenie. Dokumenty sú publikované podľa zaužívaných pravidiel pre vydávanie prameňov k novším dejinám a v plnom znení. Sú uverejnené v pôvodnom nemeckom znení a v slovenskom preklade. Keďže text

24 Bližšie pozri BAKA, I. Slovenská armáda, s. 305-307.

25 Tamže, s. 308-311.

26 BA – MA Freiburg, Bs. RH 22, As. 231, s. 33, správa 707. pešej divízie o akcii Bamberg.

27 HASENCLEVER, Jörn. *Wehrmacht und Besatzungspolitik in der Sowjetunion. Die Befehlshaber der rückwärtigen Heeresgebiete 1941 – 1943*. Paderborn: Schöningh, 2010, s. 384. ISBN 978-3-506-76709-7; HEER, H. *Tote Zonen*, s. 63.

28 Bližšie pozri BAKA, Slovenská armáda, s. 324-330.

dokumentov je miestami skratkovitý, najmä pri označovaní vojenských jednotiek, rozhodli sa editori do slovenského prekladu zaradiť doplňujúce poznámky označené [...]. V záhlaví obidvoch dokumentov je obsahový regist, ktorý je dielom editorov. Miestne či geografické názvy v slovenskom preklade uvádzame v rusifikovanej podobe, keďže viaceré menšie obce a usadlosti identifikované na dobových sovietskych mapách, sme na tých súčasných (s bieloruskou podobou názvov) dohľadať nevedeli. Čiastočne sa pod to podpísala aj skutočnosť, že viaceré obce a usadlosti boli počas nemeckej okupácie vypálené a po vojne už neboli obnovené. Bieloruské názvy obcí uvádzame v slovenskom preklade (pokiaľ sa ich podarilo dohľadať) v poznámkach pod čiarou.

Dokument 1

Hlásenie veliteľstva zosilneného pešieho pluku 102 Zaisťovacej divízie o účasti jeho jednotiek na akcii Bamberg od 27. marca do 3. apríla 1942

Meldungen des verstärkten slow. Rgt. 102.²⁹

27. 3. 1942.

20. 00 Uhr: Nachstehende Linie besetzt: Osaritschi – Beresnjacki mit 1 2/3 Kp.³⁰, 1/3 M.G.³¹-Kp. und 4 Pak.³² Sawitschi – Kolki – Sublitsche – Brodi mit 3 1/3 Kp., 1 M.K.³³-Kp., 4 Pak und 2 Gebirgsgeschützen. Luszizy – Koschewitsche mit 2 2/3 Kp. Polizei Batl. 315³⁴, 4 Pak und 2 Gebirgsgeschützen. Philippowitsche mit 1/3 Polizeikp.³⁵

28. 3. 1942.

11. 00 Uhr: Das Pol. Batl. 315 erhielt beim Abmarsch aus Poretschie aus dem Südwestrand des Waldes, ostw. Poretschie, Art.³⁶ =Pak= und s. M.G.³⁷ feuer.

29 Slowakisches Infanterie-Regiment 102.

30 Kompanie.

31 Maschinengewehr.

32 Panzerabwehrkanone.

33 Maschinenkanone.

34 Polizeibataillon.

35 Polizeikompanie.

36 Artillerie.

37 Schweres Maschinengewehr.

13. 00 Uhr: Feind greift in Stärke von etwa 2 Zügen mit Gewehren bewaffnet in Gegend 2 km nördl. Bubnowka von beiden Seiten das Gros des nach Süden marschierenden Pol. Batl. an. Eigene Verluste: 2 Tote, 2 Verwundete.

14. 00 Uhr: Pol.³⁸ Streife stiess im Walde südostw. Poretschie auf Feind mit Geschütz. Eigene Verluste: 1 Toter, 1 Verwundeter.

14. 35 Uhr: Verbindungsoffizier kann nicht gestellt werden.

16. 15 Uhr: Teile des Pol. Batl. 315 ziehen sich z. Zt.³⁹ von Poretschie nach Koschewitsche heran.

20. 00 Uhr: Detachement Hluchan vom I./102⁴⁰ mit 2 Kpn., einer s. M.G. – Gruppe und einem Pak in Osaritschi und Beresnjacki. II./102⁴¹ mit Stab, 7./Kp., einer s. M.G. – Gruppe, einem Pak und 2 Gebirgshaubitzen in Kolki, mit 6./Kp., einer s. M.G. – Gruppe und einem Pak in Sawitschi, mit 2./Kp., einer s. M.G. – Gruppe und einem Pak in Lublitschi und mit 5./Kp., einer s. M.G. – Gruppe und einem Pak in Brody. Pol. Batl. 315 mit Stab, 1./ und 3./Kp., 2 Pak und 2 Gebirgshaubitzen in Koschewitsche.

29. 3. 1942.

10. 30 Uhr: II./102 hat Sekeritschi ohne besonderen Vorkommnisse erreicht und klärt nach Norden auf. 6./102⁴² im Vorgehen auf Pogereľija Sloboda und 3./102 Alt im Vorgehen auf Trametž.

11. 30 Uhr: Nach Aussage von Überläufern ist in der Gegend zwischen Andrewka und Meduchow (südwestl. Poretschie), etwa 7 km nördl. Andrewka, ein grösseres Partisanenlager mit mindestens 150 Mann, welche nach Angabe der Überläufer den deutschen Truppen in Poretschie in den Rücken fallen wollen. (I. R. 747⁴³ wurde sofort verständigt.)

12. 00 Uhr: 3./102 Neu hat Jurki ohne Berührung erreicht und besetzt.

14. 00 Uhr: Pol. Batl. 315 hat Chojnow ohne Feindberührung besetzt u. klärt nach Norden und Nordwesten auf.

15. 00 Uhr: II./102 ist bei Aufklärung in Sselez (2 km nördl. Kanewka) auf starken Feind gestossen (etwa 2 Kpn.), welche zum Partisanenkommando Lomowitschi gehören. Nach Angriff flüchteten Teile des Feindes in nördlicher Richtung und auf Podgat. Der Rest verteidigt Sselez weiter und wird um 17. 00 Uhr

38 Polizei.

39 Zur Zeit.

40 I. Bataillon des Infanterie-Regiments 102.

41 II. Bataillon.

42 6. Kompanie des Infanterie-Regiments 102.

43 Infanterie-Regiment.

umzingelt und zusammengeschossen. Verbindung mit linkem Flügel I.R. 727 in Wolushje hergestellt.

16. 30 Uhr: Eine Streife der rechten Flügel –Kp. des Pol. Batl. 315 erhielt bei Aufklärung bei der Wegespinne nördl. Chojne starkes M.G. -und Minenwerferfeuer aus dem Waldrand nördlich dieser Wegespinne. Stärke des Feindes etwa 1 Kp. Eigene Verluste: 1 Toter, 1 Verwundeter.

19. 00 Uhr: Feindwiderstand bei Sselez gebrochen. Sselez eingäschert. Verluste der Partisanen etwa 150 Tote; eigene Verluste: 0-.

23. 15 Uhr: II./102 klärt auf gegen Podgat und Kanewka. Das Batl. hat Seke-ritschi besetzt.

30. 3. 1942.

9. 00 Uhr: Einheiten des I.R. 102 treten nach Säuberung der Orte im erreichten Abschnitt den weiteren Vormarsch an.

17. 00 Uhr: Lage des verstärkten Rgt. 102: Detachement Hluchan des I./102 hat heute mittag ohne Feindberührung Wolosowitschi erreicht und führt Säuberung und Aufklärung in der Umgebung durch. Verbindung mit I.R. 727 in Wolosowitschi aufgenommen. II./102 hat heute mittag mit seinen beiden Kampftruppen Saritsche und Podgat erreicht. Partisanen, welche nördl. in kleineren Gruppen gesehen wurden, weichen Kampf aus und ziehen sich in ihre Waldlager zurück. Das Batl. durchsucht gründlichst von Saritsche aus die Wälder in Richtung Grabje, von Podgat aus in Richtung Schkukoritsche und Kurin. Pol. Batl. 315 hatte heute vormittag kurzes Gefecht im Wald nördl. Chojno. Feind ging nach Norden zurück. Das Batl. setzt. Vormarsch auf Kurin fort.

20. 00 Uhr: Pol. Batl. 315 hat Kurin ohne besonderen Vorkommisse besetzt.

31. 3. 1942.

10. 00 Uhr: Rgt. meldet: Detachement Hluchan auf Vormarsch Poroslitsche. Rechte Gruppe des II./102 war am 30. 3.42 abends noch in den Wäldern nördlich Saritsche, genauer Standpunkt nicht bekannt, tritt um 2, 00 Uhr Vormarsch auf Grabje an. Linke Kampfgruppe des II./102 war am 30. 3. 42. abends in Schukoritsche und tritt heute früh Vormarsch auf Lomowitschi an.

12. 30 Uhr: Rechte Gruppe des II./102 hat 4.30 Uhr Grabje ohne Feindberührung besetzt. Feind hatte Stellung 2 km nördl. Saritsche vorbereitet, diese aber am Morgen des 30. 3. 42. in Richtung Grabje verlassen. Feind wich überall Kampf aus und hat sich auch aus Grabje in Waldlager zurückgezogen.

16. 45 Uhr: Detachement Hluchan hat heute mittag Poroslitsche erreicht und in Podwetka Verbindung mit I./727 aufgenommen.

22. 30 Uhr: Einheiten haben nach Erreichen der ersten Angriffsziele Befriedung durchgeführt. II./102 hat ostw. Grabje Waldlager erobert, Partisanen liessen Lager im Stich und flüchteten nach Norden (Gatok). Beute: 60 Schlitten mit Proviant, Bekleidung und Ausrüstung. Im Abschnitt Chojno wurde festgestellt, dass Feind das Dorf räumt und sich nach Norden zurückzieht.

1. 4. 42.

14. 25 Uhr. Einheiten des I.R. 102 heute vormittag Grabniki – Lowstyki – Bahnhof Udarnaja feindfrei besetzt. Anscheinend keine Partisanen mehr im Sperrgebiet. Verbindung mit I.R. 747, welches Karpilowka feindfrei besetzt hat, aufgenommen. Einheiten verbleiben bis auf weiteren Befehl auf Linie Leski – Lowstyki.

15. 40 Uhr: Bis 31.3.42. 18.00 Uhr haben Einheiten des I. R. 102 im Kampf 271 Partisanen erschossen: In Sselez, Dolgowina bei Kurin und Gatok. Zahl der erschossenen Partisanen wahrscheinlich wesentlich höher, da die Einheiten die Zahl der in den Ortschaften festgenommenen Partisanen bisher oft nicht ausdrücklich gemeldet haben. Beute an Waffen bisher nicht gemeldet. Im Waldlager bei Grabje wurden 67 Säcke Roggen, 17 Sack Mehl und 11 Fässer mit verschiedenen Getreidesorten erbeutet.

17. 00 Uhr: II./102 hat um 15.15 Uhr Leski erreicht. Dort auch I./727 eingetroffen.

18. 30 Uhr: Bis 1. 4. 42 erreicht Leski – Grabniki – Lowstyki – Karpilowka.

Erschossen: 335 Partisanen in Kämpfen um Sselez, Kurin und Umgebung und Gatok. Beute an Waffen und Ausrüstung bisher nicht gemeldet. An Vieh 40 gefunden, 300 Rinder, 500 Schafe, 67 Säcke Roggen, 17 Sack Mehl und 11 Fässer mit verschiedenen Getreidesorten erbeutet. Genaue Meldung der Einheit folgt.

20. 40 Uhr: Partisanen aus dem Gebiet in Linie erster Angriffsziele des I. R. 102 scheinen nach Westen geflüchtet zu sein. So bekunden Einwohner, dass Anführer Parlowski mit 250 Mann am 1. 4. 42. 4.00 Uhr in westlicher Richtung in Gegend Bahnhof Udarnaja das Gebiet verlassen hat mit vermutlichem Ziel Sagelje.

2. 4. 42.

20. 45 Uhr: Lage um 18.00 Uhr: In Leski II./102 mit 2 Kpn. In Lowstyki Pol. Batl. 315 und 2. Kpn. vom II./102. Detachement Hluchan u. ein reitendes Pol. Batl. führen Säuberung im Gebiet zwischen vorderster Linie und Linie erster Angriffsziele durch.

In Choromnaje 6, in Siedlung Udarnaja 13, in Mnadja 1, in Leski 43 und bei Sariske 17 Partisanen (zusammen 80) erschossen. 4 Schlitten erbeutet.

3. 4. 42.

12. 30 Uhr: Gemäss Funkspruch der Div. vom 1. 4. 42. 11. 00 Uhr u. 2. 4. 42. 23.25 Uhr haben die Einheiten des verstärkten slow. Rgt. 102 Befehl erhalten, aus Linie Lowstyki – Leski abzumarschieren und unter nochmaliger gründlichster Säuberung des Zwischengeländes die Linie Bahndamm – Kurin – Lomowitschi – Grabje – Poroschlischtsche zu beziehen. Geb. – Batt. infolge Tauwetters herausgezogen.

22.10 Uhr: Säuberung im gesamten Gebiet fortgesetzt. Bei Gatok Schieserei mit kleiner Partisanengruppe, die nach kurzem Feuergefecht in den Wäldern verschwand. Zu der Meldung über erschossene Partisanen wird ergänzend gemeldet: a.) ausser den bei Kampfhandlungen Erschossenen wurden etwa 2 000 Partisanen und Helfer bei Befriedungsaktion erschossen. b.) Partisanen setzten sich zumeist aus ehem. Rotarmisten, darunter Kosaken, entlassene Kgf.⁴⁴, mehreren Offizieren zusammen. Ausserdem Einheimische, die aber zum gr. T.⁴⁵ zwangsweise erfasst sind. Bei einer Vernehmung wurde angegeben, dass am 20. 3. 42. bei Karpilowka 50 Fallschirmjäger gelandet seien. c.) Bisher wenig Beute an Waffen usw. Die meist bei Gefechtshandlungen zerstört oder später vernichtet, da Waffen unbrauchbar waren oder wegen Schlittenmangels nicht mitgeführt werden konnten.

Nach fernmündlicher Mitteilung des Chefs des Stabes W. Befh. Ukraine⁴⁶ muss slow. Div. sofort herausgezogen und nach Süden in Marsch gesetzt werden, da wegen des Tauwetters der Übergang über den Pripet gefährdet ist. Die slow. Division wird daraufhin sofort dem W. Befh. Ukraine unterstellt.

Hlásenia zosilneného slov. plk.⁴⁷ 102

27. 3. 1942.

20. 00 hod.: Obsadená nasledujúca línia: Ozariči⁴⁸ – Bereznjaki s 1 2/3 rotou, 1/3 guľometnej roty a 4 protitankovými kanónmi. Saviči⁴⁹ – Kolki – Zubliše – Brody⁵⁰ s 3 1/3 rotami, 1 guľometnou rotou 4 protitankovými kanónmi a 2 hor-

44 Kriegsgefangene.

45 Zum großen Teil.

46 Wehrmachtbefehlshaber Ukraine.

47 Slovenského pluku.

48 Bielorusky Azaryčy.

49 Bielorusky Savičy.

50 Bielorusky Brady.

skými kanónmi. Lučicy⁵¹ – Koševiči⁵² s 2 2/3 rotami policajného práporu 315, 4 protitankovými kanónmi a 2 horskými kanónmi. Filipoviči⁵³ s 1/3 policajnej roty.⁵⁴

28. 3. 1942.

11. 00 hod.: Policajný prápor 315 sa pri odchode z Porečja⁵⁵ z juhozápadného okraja lesa, východne od Porečja dostal pod paľbu delostrelectva, protitankových kanónov a ťažkých guľometov.

13. 00 hod.: Nepriateľ ozbrojený puškami útočil v sile asi dvoch čiat v oblasti 2 km severne Bubnovky⁵⁶ z oboch strán na väčšinu na juh pochodujúceho policajného práporu. Vlastné straty: 2 mŕtvi, 2 zranení.

14. 00 hod.: Policajná prieskumná hliadka narazila v lese juhovýchodne od Porečja na nepriateľa s delom. Vlastné straty: 1 mŕtvy, 1 zranený.

14. 35 hod.: styčný dôstojník sa nemôže dostať.

16. 15 hod.: Časť policajného práporu 315 sa momentálne blíži z Porečja ku Koševiči.

20. 00 hod.: Oddiel Hlucháň⁵⁷ z I./102 [práporu] s 2 rotami, čatou ťažkých guľometov, jedným protitankovým kanónom v Ozariči a Bereznjaky. II./102 [prápor] so štábom, 7. rotou, čatou ťažkých guľometov, protitankovým kanónom a 2 horskými húfnicami v Kolki, so 6. rotou, čatou ťažkých guľometov a protitankovým kanónom v Saviči, s 2. rotou, čatou ťažkých guľometov a protitankovým kanónom v Lublitschi⁵⁸ a s 5. rotou, čatou ťažkých guľometov a protitankovým kanónom v Brody. Policajný prápor 315 so štábom, 1. a 3. rotou, 2 protitankovými kanónmi a 2 horskými húfnicami v Koševiči.

29. 3. 1942.

10. 30 hod.: II./102 [prápor] dosiahol bez mimoriadnych udalostí Sekeriči⁵⁹ a vykonal prieskum severným smerom. 6./102 [rota] postupuje na Pogorelaju Slobodu a stará 3./102 [rota] na Tramec.

51 Biorusky Lučycy.

52 Biorusky Kaševičy.

53 Biorusky Filipavičy.

54 Uvádzané zlomky pravdepodobne označujú početnú naplnenosť jednotiek pešieho pluku 102 a policajného práporu 315.

55 Rusky Porečje, biorusky Parečča.

56 Rusky Bubnovka, biorusky Bubnawka.

57 Stot. pech. Ján Hlucháň bol počas akcie Bamberg veliteľom I/102 práporu.

58 Neidentifikované. Pravdepodobne Lučicy.

59 Biorusky Sekeričy.

11. 30 hod.: Podľa výpovede prebehlíkov je v okolí medzi Andrejevkou⁶⁰ a Meduchovom⁶¹ (juhozápadne Porečja), asi 7 km severne od Andrejevky, väčší partizánsky tábor s minimálne 150 mužmi, ktorí podľa údajov prebehlíkov chceli vpadnúť do chrbta nemeckým jednotkám v obci Porečje. (peší pluk 747 bol ihneď upovedomený).⁶²

12. 00 hod.: nová 3./102 [rota] dosiahla a obsadila bez styku [s nepriateľom] Jurki.

14. 00 hod.: Policajný prápor 315 obsadil bez styku s nepriateľom Chojno a vykonal prieskum severne a severozápadne.

15. 00 hod.: II./102 [prápor] pri prieskume v [obci] Selec (2 km severne Kanevky⁶³) narazil na silného nepriateľa (asi 2 roty), ktorý patril k partizánskej komandu Lomoviči⁶⁴. Po útoku utiekla časť nepriateľa severným smerom a na Podgať. Zvyšok ďalej bránil Selec a okolo 17. 00 bol obkľúčený a rozstrieľaný. Spojenie s ľavým krídlom pešieho pluku 727 vo Volučje nadviazané.

16. 30 hod.: Hliadku pravého krídla roty policajného práporu 315 pri prieskume rázcestia severne od Chojna zasiahla silná guľometná a mínometná paľba z okraja lesa severne od tohto rázcestia. Sila nepriateľa približne 1 rota. Vlastné straty: 1 mŕtvý, 1 zranený.

19. 00 hod.: Nepriateľský odpor pri obci Selec zlomený. Selec vypálený. Straty partizánov asi 150 mŕtvych, vlastné straty: 0.

23. 15 hod.: II./102 [prápor] na prieskume proti Podgať a Kanevke. Prápor obsadil Sekeriči.

30. 3. 1942.

9. 00 hod.: jednotky pešieho pluku 102 po vyčistení miesta v dosiahnutom úseku nastupujú na ďalší presun.

17. 00 hod.: Situácia posilneného pluku 102: zoskupenie Hlucháň z I./102 [práporu] dnes poobede bez styku s nepriateľom dosiahlo Volosoviči⁶⁵ a preskúmavalo a čistilo okolie. Spojenie s peším plukom 727⁶⁶ vo Volosoviči nadviazané.

60 Rusky Andrejevka.

61 Rusky Meduchov.

62 Pluk bol súčasťou nemeckej 707. divízie a „partizánske“ zoskupenie mal obkľučovať zo severozápadu.

63 Rusky Kanevka.

64 Myslí sa obec Lomoviči, bieloruský Lamavičy.

65 Bieloruský Valosavičy.

66 Pluk bol súčasťou nemeckej 707. divízie a „partizánske“ zoskupenie mal obkľučovať zo severovýchodu.

II./102 [prápor] dosiahol dnes poobede s oboma svojimi bojovými skupinami Zarišje a Podgat'. Partizáni, ktorí boli pozorovaní severne v menších skupinách, sa vyhýbajú boju a sťahujú sa do svojich lesných táborov. Prápor prehľadáva kompletne lesy od Zarišja v smere Grabje⁶⁷, od Podgat v smere Šukoviči a Kurin⁶⁸. Policajný prápor sa dostal dnes doobeda do krátkej potýčky v lese severne od Chojna. Nepriateľ ustúpil späť na sever. Prápor [policajný prápor 315] pokračuje na Kurin.

20. 00 hod.: Policajný prápor 315 obsadil bez zvláštnych udalostí Kurin.

31. 3. 1942.

10. 00 hod.: Pluk hlási: Zoskupenie Hlucháň postupuje do Porosliščia. Pravá skupina II./102 [práporu] bola večer 30. 3. 42 ešte v lesoch severne Zarišje, presnejšie stanovište nie je známe, o 2. 00 hod. začala postup na Grabje. Ľavá bojová skupina II./102 [práporu] bola 30. 3. 42 večer v Šukoviči a dnes skoro [ráno] začala postupovať na Lomoviči.

12. 30 hod.: Pravé krídlo II./102 [práporu] obsadilo o 4. 30 hod. bez bojového styku Grabje. Nepriateľ mal pripravené postavenie 2 km severne Zarišje, toto však ráno 30. 3. 42 v smere Grabje opustil. Nepriateľ sa všade vyhýbal boju a stiahol sa tiež z Grabje do lesného tábora.

16.45 hod.: Zoskupenie Hlucháň dosiahlo dnes na obed Poroslišče a v Podvetke nadviazalo spojenie s I./727 práporom.

22.30 hod.: Po dosiahnutí prvých útočných cieľov jednotky odpočívali. II./102 [prápor] dobyl lesný tábor východne od Grabje, partizáni tábor opustili a utiekli na sever (Gatok).

Korist': 60 saní s proviantom, oblečenie a výstroj. V úseku Chojno sa zistilo, že nepriateľ dedinu vypratal a stiahol sa na sever.

1. 4. 42.

14. 25 hod.: Jednotky pešieho pluku 102 dnes doobeda bez prítomnosti nepriateľa obsadili Grabniki – Lovstyki⁶⁹ – stanica Udarnaja. Pravdepodobne už žiadni partizáni v uzavretej oblasti. Nadviazané spojenie s peším plukom 747, ktorý bez prítomnosti nepriateľa obsadil Karpilovku.⁷⁰ Jednotky zotrvávajú až do ďalších rozkazov na línii Leski⁷¹ – Lovstyki.

67 Bielorusky Grabjo.

68 Bielorusky Kuryn.

69 Bielorusky Lavstyki.

70 Karpilovka, dnes súčasť bieloruského mestečka Akcejabrski.

71 Bielorusky Leski.

15. 40 hod.: Do 31. 3. 42. 18. 00 hod. jednotky pešieho pluku 102 zastrelili v boji 271 partizánov: V [obciach] Selec, Dolgovina pri Kurine a Gatok. Počet zastrelených partizánov pravdepodobne podstatne vyšší, jednotky tu počet v dedinách zaistených partizánov doteraz často dôsledne nehlásili. Ukoristené zbrane doteraz nehlásené. V lesnom tábore pri Grabje sa ukoristilo 67 vriec raže, 17 vriec múky a 11 sudov s rôznymi druhmi obilia.

17. 00 hod.: II./102 [prápor] dosiahol o 15.15 hod. Leski. Prišiel tam tiež I./727 [prápor].⁷²

18. 30 hod.: Do 1. 4. dosiahnutý [priestor] Leski – Grabniki⁷³ – Lovstyki – Karpilovka. Zastrelených: 335 partizánov v bojoch o Selec, Kurin a okolie a Gatok. Ukoristené zbrane a výstroj doteraz nehlásené. Našlo sa do 40 kusov hydiny, ukoristených 300 ks hovädzieho dobytká, 500 ovci, 67 vriec raže, 17 vriec múky a 11 sudov s rôznymi druhmi obilia. Celkové presné hlásenie nasleduje.

20. 40. hod.: Zdá sa, že partizáni z územia v línii prvých útočných cieľov pešieho pluku 102 utiekli na západ. Obyvatelia dosvedčujú, že vodca Parlovski s 250 mužmi 1. 4. 42. o 4. 00 hod. opustil územie západným smerom v okolí stanice Udarnaja s údajným cieľom Sagelje.⁷⁴

2. 4. 42.

20. 45 hod.: Situácia okolo 18.00 hod.: V Leski II./102 [prápor] s 2 rotami. V Lovstyki policajný prápor 315 a 2 roty z II/102 [práporu].⁷⁵ Zoskupenie Hlučáň a jeden jazdecký policajný prápor⁷⁶ čistia územie medzi najprednejšou líniiou a líniiou prvých útočných cieľov. Zastrelených v Choromnoje 6, v osade Udarnaja 13, v Mnadja⁷⁷ 1, v Leski 43 a pri Sariske⁷⁸ 17 partizánov (spolu 80). Ukoristené 4 sane.

3. 4. 42.

12. 30 hod.: Podľa rádiogramu divízie⁷⁹ z 1. 4. 42. o 11. 00 hod. a 2. 4. 42. o 23.25 hod. dostali jednotky zosilneného slovenského pluku 102 rozkaz odchodovať z línie Lovstyki – Leski a za opakovaného čo najdôkladnejšieho čiste-

72 I. prápor nemeckého 727. pešieho pluku.

73 Bielorusky Grabniki.

74 Obec sa nepodarilo identifikovať.

75 Podľa výpovedi pamätníkov bola aj obec Lovstyki vypálená ADAMOVIČ, A., BRYL, J. a U. KALĚŠNIK, *Moje ves*, s. 45, 50.

76 Pravdepodobne kozácky jazdecký oddiel 102.

77 Obec sa nepodarilo identifikovať.

78 Obec sa nepodarilo identifikovať.

79 Myslí sa nemecká 707. pešia divízia.

nia medziľahlého terénu zaujať líniu – Kurin – Lomoviči – Grabje – Poroslišče. Horská batéria následkom odmäku vyňatá [z formácie].

22.10 hod.: Čistenie pokračuje na celom území. Pri Gatoku prestrelka s menšou partizánskou skupinou, ktorá po krátkej strelbe zmizla v lesoch. K hláseniu o zastrelených partizánoch sa dodatočne uvádza: a.) okrem zastrelených v boji bolo pri pacifikačných akciách zastrelených asi 2 000 partizánov a pomocníkov. b.) Partizáni sa väčšinou zokupujú z bývalých červenoarmejcov⁸⁰, medzi iným z.kozákov, prepustených vojenských zajatcov, viacerých dôstojníkov. Okrem toho z domácich, ktorí sa ale k nim z veľkej časti pridávajú z donútenia. Počas jedného z výsluchov vyplynulo, že 20. 3. 42 pri Karpilowke pristálo 50 výsadbárov. c.) zatiaľ málo ukoristených zbraní atď. Pováčšine poškodené počas boja alebo neskôr zničené, keďže zbrane boli nepoužiteľné alebo pre nedostatok saní nemohli byť odvezené.

Na základe telefonického oznámenia šéfa štábu veliteľa Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina sa musí slov. divízia okamžite uvoľniť a odpochodovať na juh, keďže odmäk ohrozuje prechod cez Pripjat'.⁸¹ Slovenská divízia sa následne podriadi veliteľovi Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina.

BA-MA Freiburg, Bestandssignatur RH 22 (Befehlshaber der rückwärtigen Heeresgebiete), Archivsignatur 231

Dokument 2

Správa velenia pešieho pluku 102⁸² Zaisťovacej divízie z 10. apríla 1942 o jeho účasti (spolu s podriadeným policajným práporom 315) na protipartizánskych akciách od konca februára do začiatku apríla 1942 v priestore juhovýchodného Bieloruska. Dokument tvoril prílohu mesačnej správy č. 7. z 21. apríla 1942 veliteľa Wehrmachtu v Ríšskom komisariáte Ukrajina pre Štáb velenia Hlavného veliteľstva Wehrmachtu.

Anlage 1 zu Monatsbericht Nr. 7
(W Bfh Ukraine⁸³ Abt.⁸⁴ Ia Nr. 2552 (1450)/42 geh. v. 21. 4. 42)

80 Myslí sa príslušníkov Červenej armády.

81 Bielorusky Prypiac, ukrajinsky Prypiat', rusky Pripjat'.

82 Autorom správy je buď samotný veliteľ pluku pplk. Lokšík, alebo styčný dôstojník Nemeckej vojenskej misie (Deutsche Heeresmission) pri veliteľstve pluku.

83 Wehrmachtbefehlshaber Ukraine.

84 Abteilung.

Bericht

über den Einsatz des slowakischen Infanterie-Regiments 102 (mit unterstelltem deutschem Pol. Btl. 315) bei den Partisanenunternehmungen nördlich des Pripjet.

Nach dem Überfall auf die OT⁸⁵-Arbeiter bei Muljarowka an der Bahnstrecke Pinsk – Gomel wurde Ende Februar das slow. Inf. Rgt. 102, dem das Pol. Btl. 315 unterstellt war, beauftragt, mit stärkeren Kräften das Gebiet nördlich des Pripjet von Partisanen zu säubern. Am 3. 3. 42 hatte eine Kompanie des Pol. Btl. bei Osemlja ein Feuergefecht mit einer überlegenen Partisanenabteilung, die mit s. M.G. und l. M.G.⁸⁶ ausgerüstet war. Die eigenen Verluste betragen bei diesem Gefecht 7 Tote und 4 Verwundete. Am 13. März stieß das II. Btl./Inf. Rgt.⁸⁷ 102 in den Wald westlich von Karpilowka vor. Der Feind stellte sich in Stärke von etwa 1.000 Mann bei Perekalje – Salesje zum Kampf. Das Btl. nahm beide Orte und fügte dem Feind Verluste in Höhe von 250 Mann zu. Da das Pol. Btl. 315 in diesen Kampf nicht eingriff, gelang es den Hauptkräften des Feindes, sich von dem Btl. zu lösen und in die Wälder zu entweichen. Die gerichtliche Untersuchung über die Gründe, aus denen das Eingreifen des Pol. Btl. unterblieb, ist noch im Gange. Die eigenen Verluste bei diesem Gefecht betragen 21 Tote und 19 Verwundete. Ein weiterer Angriff, den das Rgt.⁸⁸ für den 19. März gegen das südlich von Karpilowka gelegene Gebiet vorgesehen hatte, unterblieb mit Rücksicht auf die inzwischen von der 707. Division geplante große Säuberungsaktion in dem Raum von Paritschi – Kasaritschi – Koschewitschi – Osaritschi, an der das Rgt. zusammen mit den deutschen Inf. Rgt. 727 und 747 teilnehmen sollte. Bis zum Beginn dieses Unternehmens fiel dem Rgt. die Aufgabe zu, durch starke in Poretschje stehende Kräfte den Gegner in Karpilowka zu binden, ferner sein Ausweichen nach Westen und Süden zu verhindern. Es kam in dieser Zeit zu verschiedenen Feuergefechten mit kleineren Partisanenabteilungen.

Für das Unternehmen selbst, das unter dem Stichwort „Bamberg“ lief, bekam das Rgt. den Auftrag, die Linie Osaritschi – Koschewitschi zu besetzen, abzuriegeln und aus dieser Linie zum Angriff nach Norden anzutreten, während das Inf. Rgt. 727 von Osten und Norden, das Inf. Rgt. 747 von Westen aus angreifen sollte. Am 27. und 28. März rückte das auch weiterhin durch das Pol. Btl. 315 verstärkte slow. Inf. Rgt. 102 in die befohlene Bereitstellungslinie Osaritschi – Koschewitschi ein. Der Aufmarsch vollzog sich ohne wesentliche

85 Organisation Todt.

86 Leichtes Maschinengewehr.

87 Infanterieregiment.

88 Regiment.

Feindberührung. Lediglich das Pol. Btl. hatte auf seinem Marsch von Poretschje nach Koschewitschi ein Feuergefecht mit Partisanen, die in Stärke von 2 Zügen die Nachhut des Btl. anzugreifen versuchten. Während der Bereitstellung wurde Verbindung mit den beiden Nachbar-Rgt. aufgenommen. Die Verbindung blieb dann auch während des Angriffs durch Streifen und Funk stets aufrecht erhalten.

Am Morgen des 29. März trat das Rgt. aus den Bereitstellungsräumen zum Vormarsch auf die ersten Angriffsziele Poroschlitsche, Grabje, Lomowitschi, Kurin und Bahndamm westlich davon an. Die Breite des Angriffsabschnitts des Rgt., das mit 9 Schützenkompanien, 1 s. M.G.-Komp., 1 Pak-Komp. und einer Gebirgs-Haubitz-Battr.⁸⁹ eingesetzt war, betrug 40 km und verengte sich in der Linie der ersten Angriffsziele auf 20 km. Da nach den Erkundungsergebnissen in dem östlichen Teil des Angriffsabschnitts nicht mit stärkeren Feindbewegungen zu rechnen war, wurde der rechte Flügel nur schwach besetzt, während die Mitte und der linke Flügel stark gehalten wurden. Angriffseinheit war die einzelne Kompanie, der schwere Waffen zugeteilt waren. Die Kompanien gingen von ihren Bereitstellungsorten aus auf den einzeln nach Norden führenden Waldwegen vor. Sie waren auf dem linken Flügel und in der Mitte etwa 3 – 5 km voneinander entfernt, so daß sie bei stärkerem Feindwiderstand einander zu Hilfe kommen und ferner durch kleine Streifen auf den Seitenwegen wirksam das Zwischengelände absuchen konnten.

Der Vormarsch bis zu den ersten Angriffszielen vollzog sich in der Zeit vom 29. 3. – 31. 3. Dabei waren im südlichen Teil des Angriffsgebietes zunächst zahlreiche größere Ortschaften und Siedlungen zu durchsuchen. Die Dörfer waren zum größten Teil von der Bevölkerung verlassen, männliche Einwohner wurden nur vereinzelt angetroffen, sie waren entweder aus dem Partisanengebiet geflüchtet oder leisteten teils freiwillig, teils gezwungen bei den Partisanen Dienste. Durch den nördlichen Teil des Angriffsgebietes zogen sich große dichte Wälder, deren Durchsuchung besonders schwierig war. Die Kompanien, die auf Schlitten aufgesessen waren, waren an die Wege gebunden, da rechts und links vom Wege der Schnee häufig bis zu 1m hoch lag. Schwierig gestaltete sich das Absuchen des Waldgebietes, soweit es mit Sümpfen durchsetzt war. Die Seitenwege endigten hier in Sümpfen und das Eis war nicht mehr stark genug, um weiter vorgehen zu können.

Der Feind, der durch die zurückgebliebene Bevölkerung in ausgezeichneter Weise über das Vorgehen unserer Einheiten unterrichtet wurde, wich dem Kampf aus. Es waren einzelne Partisanenstreifen zu sehen, die aber beim Herannahen unserer Truppen und bei Feuereröffnung sofort tief in die Wälder verschwanden. Widerstand setzte der Feind unserem Vormarsch nur bei Selez und Choi-

89 Batterie.

no entgegen. In Selez stellte sich eine Partisanenabteilung in Stärke von 200 Mann, die zum Kommando Lomowitschi gehörte, zum Kampf. Sie waren mit Gewehren, 1. M. G. und 3 s. M. G. ausgerüstet. Nachdem die Waldränder um Selez, in denen sich der Feind in drei hintereinander liegenden Schützengraben verteidigte, genommen waren, wurde das Dorf selbst im konzentrischen Angriff unter dem wirksamen Feuer der eigenen schweren Waffen gestürmt. Der Feind verlor 150 Mann, die angreifende Kompanie hatte keine Verluste, das Dorf wurde eingeschert. Auf dem linken Flügel des Rgt. versuchte der Feind bei Choino in Stärke von etwa 100 Mann unseren Vormarsch unter Einsatz von Maschinengewehren und Minenwerfern aufzuhalten. Er wurde durch das Feuer der slow. Gebirgs-Haubitzen vertrieben, konnte jedoch seine Toten und Verwundeten mitnehmen. Eigene Verluste ein Toter, ein Verwundeter.

Die ersten Angriffsziele Poroschlitsche, Grabje, Lomowitschi und Kurin, die nach früheren Feststellungen wichtige Stützpunkte der Partisanen gewesen waren, waren geräumt und wurden kampfflos besetzt. Der Feind war von hier mit einzelnen Abteilungen in nahe gelegene Waldlager, mit anderen Abteilungen nach Norden geflüchtet. Sofort angesetzte Aufklärung führte zur Entdeckung von 6 Waldlagern, die der Feind (meist in Zugstärke) zum Teil hartnäckig verteidigte, zum Teil bei Erscheinen der Truppe fluchtartig verließ. Der Feind hatte bei diesen Kämpfen etwa 110 Tote. Größere Vorräte an Getreide, Vieh, Ausrüstung, Schlitten, Pferden wurden erbeutet, dagegen war die Beute an Waffen gering. (3 l. M.G., 30 Gewehre, etwas Artl.⁹⁰ Munition und Handgranaten.)

Nach Säuberung der Umgebung der ersten Angriffsziele trat dann das Rgt. am 1.4. zum Angriff auf Karpilowka an. Das Rgt. ging in drei Gruppen vor. Die östliche, von Poroschlitsche und Grabje, eroberte nach kurzem Feuergefecht Choromnoje und besetzte kampfflos Leski, 3 km südostwärts von Karpilowka. Die mittlere Kampfgruppe, die aus Richtung Kurin vorging, erfuhr bereits kurz nach dem Heraustreten aus der Bereitstellung, daß Karpilowka ohne Kampf in die Hand des I. R. 747 gefallen sei. Sie besetzte die südlich von Karpilowka gelegenen Orte Lowstyki und Grabnicki, die der Feind nicht mehr ernstlich verteidigte. Lediglich einzelne Partisanen schossen aus dem Hinterhalt auf die Truppe bei der Säuberungsaktion. Die westliche Gruppe stieß auf Udarnaja vor, rieb dort eine Partisanengruppe auf und ging dann im Buschwald längs des Bahndammes gegen Karpilowka vor. Am 2. 4. säuberten die Einheiten noch einmal gründlich die unmittelbare Umgebung ihrer Ortschaften.

Am 3. und 4. April ging das Rgt. im Zuge der von der 707. Div. befohlenen Aktion – „Bamberg Y“ – unter nochmaliger gründlicher Säuberung des Gebietes auf die Linie der ersten Angriffsziele, an den beiden nächsten Tagen bis zu der

90 Artillerie

Ausgangslinie zurück. Dabei wurden noch einzelne Waldlager entdeckt, Partisangruppen wurden nur noch in ganz geringer Stärke gesichtet und vernichtet.

Die eigenen Verluste in der Zeit vom 1. März bis 5. April betragen bei dem Pol. Btl. 12 Tote und 10 Verwundete, bei dem slow. Inf. Rgt. 102 21 Tote und 23 Verwundete.

Die Partisanen verloren im Kampf etwa 650 Mann, bei Befriedungsaktionen wurden rd. 2 500 Partisanen, Partisanenhelfer und - angehörige liquidiert. Zehn Dörfer in dem Hauptpartisanengebiet wurden eingeschert, die gleiche Anzahl von Waldlagern wurde ausgehoben.

Die Partisanenabteilungen setzten sich zusammen aus ehemaligen Rotarmisten, darunter Kosaken, entwichenen Kriegsgefangenen und den wehrfähigen Einwohnern der umliegenden Ortschaften, die z. T.⁹¹ zwangsweise erfaßt waren. Fallschirmjäger wurden nicht festgestellt. Anführer der Partisanen dieses Gebietes war ein gewisser Michailowski, früher oberster Parteifunktionär in Kopatkewitschi. Seine Ergreifung gelang nicht. Im übrigen waren die Führer ehemalige Offiziere und Juden. Die gefangenen Partisanen zeigten eine gute militärische Haltung, verweigerten jede Aussage, ebenso wie auch die Zivilbevölkerung weder durch Drohungen noch durch Versprechungen zu Angaben über Standorte, Bewegungen, Stärke usw. der Partisanenabteilungen zu bringen war.

Die Bewaffnung der Partisanen war gut, sie waren mit Pak, Granatwerfern, s. M. G., l. M.G., automatischen Gewehren, Gewehren und Pistolen ausgerüstet. Die Munition war knapp.

Die Verpflegung der Partisanenabteilungen, die Feldküchen besaßen, wurde teils von den umliegenden Ortschaften freiwillig geliefert, teils durch Streifzüge mit Gewalt aus entfernteren Dörfern geholt. In Waldlagern wurden die Vorräte dann gesammelt.

10. 4. 1942

Príloha 1 k mesačnej správe č. 7
(veliteľ Wehrmachtu na Ukrajine odd. Ia č. 2552 (1450)/42 taj. od 21. 4. 42)

Správa

o nasadení slovenského pešieho pluku 102 (s podriadeným nemeckým policajným práporom 315) pri protipartizánskych akciách severne od Pripjate.⁹²

91 Zum Teil.

92 Rieka na Ukrajine a v Bielorusku. Bielorusky Prypiac.

Po prepadnutí robotníkov z Organizácie Todt pri Muljarovke na železničnej trati Pinsk – Gomeľ⁹³ bol koncom februára slovenský peší pluk 102, s jemu podriadeným policajným práporom 315, splnomocnený so silnejšími prostriedkami vyčistiť od partizánov územie severne od Pripjate. 3. 3. 42 sa jedna rota policajného práporu pri Ozemlji dostala do prestrelky so silnejším partizánskym oddielom, ktorý bol vyzbrojený s ťažkými a ľahkými guľometmi. Vlastné straty pri tomto boji predstavovali 7 mŕtvych a 4 zranených. 13. marca útočil II. prápor/pešieho pluku 102 v lese západne od Karpilovky. Nepriateľ sa postavil v sile asi 1000 mužov pri Perekalje - Zalesje k boju. Prápor obsadil obe obce a spôsobil nepriateľovi straty približne 250 mužov. Keďže policajný prápor 315 do tohto boja nezasahoval, podarilo sa hlavným silám nepriateľa od práporu odpútať a utiecť do lesov. Súdne vyšetrovanie dôvodov, pre ktoré sa nekonal zásah policajného práporu, ešte prebieha.⁹⁴ Vlastné straty pri tomto boji predstavovali 21

93 Bielorusky Homel’.

94 Počas vyšetrovania bol odvolaný veliteľ policajného práporu mjr. Klaus. Ten po vojne tvrdil, že vo funkcii bol vymenený už 15. 3. 1942, a to za „*zámerné porušenie služobných povinností*“. V januári 1943 ho SS a policajný súd odsúdili na 3 roky väzenia. Pred povojnovým súdnym tribunálom v roku 1960 Klaus tvrdil, že pomoc ZD odmietol, keďže cieľom týchto akcií bola likvidácia v lesoch sa ukrývajúcich Židov. Otvorene pritom upozornil na zaangažovanosť samotnej ZD pri prenasledovaní Židov: „... Ende Februar 1942 wurde ich mit dem Bataillon zu einem Bandeneinsatz in den Pripjetsümpfen befohlen, hierbei der örtlichen slowakischen Sicherungsdivision unterstellt, wobei mir der Verbindungsoffizier bei dieser Division, ein deutscher Oberstleutnant der Wehrmacht, eröffnete, dass es sich bei den Banden um vor den Massenexekutionen geflüchtete Juden handele, die ich zu verfolgen und zu vernichten habe. Dem Befehl zuwider führte ich das Pol.Btl. 315 in den Einsatzraum, brachte es jedoch nicht zum Einsatz und wurde deswegen am 15.3.1942 mit sofortiger Wirkung von der Führung des Bataillons abgelöst bei gleichzeitiger Einleitung eines Verfahrens gegen mich vor dem SS- und Polizeigericht in Kiew wegen vorsätzlicher Dienstverpflichtung. Bis zur Verhandlung am 26.1.1943 blieb ich vom Dienst enthoben und wurde unter angegebener Beschuldigung dann verurteilt zu 5 Jahren Gefängnis. Der Strafvollzug wurde ausgesetzt bei gleichzeitiger Anordnung der Frontbewährung in einer Strafeinheit, die ich als Grenadier ab Januar 1944 abzuleisten hatte. In Verfolg mehrfacher Bewährungsberichte wurde ich mit Datum vom 28.1.1945 rehabilitiert und kam nach Lazarettentlassung im April 1945 in amerikanische Kriegsgefangenschaft. ...“ SCHÄFER, Torsten. „Jedenfalls habe ich auch mitgeschossen“. Das NSG-Verfahren gegen Johann Josef Kuhr und andere ehemalige Angehörige des Polizeibataillons 306, der Polizeireiterabteilung 2 und der SD-Dienststelle von Pinsk beim Landgericht Frankfurt am Main 1962 – 1973. Eine textanalytische Fallstudie zur Mentalitätsgeschichte. Münster: LIT Verlag, 2007, s. 189. ISBN 978-3-8258-0604-0; <http://www.forum-der-wehrmacht.de/index.php/Thread/41563-Polizei-Bataillon-315/>; Klausove slová však ostro kontrastujú s nasadením jeho jednotky v predchádzajúcich mesiacoch, keď sa dokázateľne zúčastnila masového vraždenia Židov. Jeho tvrdenie odmietla aj záverečná vyšetrovacia správa Zentrale Stelle der Landesjustizverwaltungen zur Aufklärung nationalsozialistischer Verbrechen z júna 1972: „Von diesen Stationierungsarten aus wurde das Pol. Btl. 315 in den ersten Monaten des Jahres 1942 zweimal im Pripjet-Gebiet west-nordwest-

mŕtvych a 19 zranených.⁹⁵ Ďalší útok na územie ležiace južne od Karpilovky, ktorý pluk predvídal na 19. marca, sa nekonal s ohľadom na medzitým zo strany 707. divízie plánovanú veľkú vyčisťovaciu akciu v priestore Pariči⁹⁶ – Kasariči – Koševiči – Ozariči, na ktorej sa mal pluk zúčastniť spolu s peším plukom 727 a 747. Do začiatku tejto operácie pripadla pluku úloha viazať nepriateľa v Karpilovke početnými silami nachádzajúcimi sa v Porečie, ďalej prekaziť jeho ústup na západ a juh. V tomto čase došlo k rôznym prestrelkám s menšími partizánskymi oddielmi.

Pre samotnú operáciu, ktorá prebiehala pod krycím heslom „Bamberg“, dostal pluk príkaz, obsadiť líniu Ozariči – Koševiči, uzatvoriť ju a z tejto línie nastúpiť do útoku na sever, zatiaľ čo mal peší pluk 727 útočiť z východu a severu, peší pluk 747 zo západu.

27. a 28. marca slov. peší pluk 102 posilnený o policajný prápor 315 naďalej nastupoval na nariadenú pripravenú líniu Ozariči – Koševiči. Nástup prebehol bez podstatného styku s nepriateľom. Len policajný prápor sa počas svojho postupu z Porečja do Koševiči dostal do prestrelky s partizánmi, ktorí sa v sile dvoch čiat pokúsili zaútočiť na zadný voj práporu. V priebehu príprav sa nadviazalo spojenie s obidvomi susednými plukmi. Spojenie potom zostalo nepretržite priamo zachované tiež počas útoku pomocou prieskumu a vysielacky.

Ráno 29. marca nastúpil pluk z pripraveného priestoru k postupu na prvé ciele útoku Poroslišče, Grabje, Lomoviči, Kurin a železničná hrádza západne odtiaľ. Šírka úseku pre útok pluku, ktorý bol nasadený s 9 pešími rotami, 1 rotou ťažkých guľometov, 1 rotou protitankových kanónov a jednou batériou horských húfníc, predstavovala 40 km a v línii prvých cieľov útoku sa zúžila na 20 km. Keďže po výsledkoch prieskumu vo východnej časti úseku útoku sa nepočítalo

lich Mozyr zur Partisanenbekämpfung eingesetzt. Der zweite Partisaneneinsatz erfolgte Ende Februar bis Mitte März 1942 nördlich der Bahnlinie Pinsk – Gomel in dem Dreieck Koptsevichi – Kalinkovichi – Bobrujsk. Am 3. 3. 1942 lag die 3. Komp. unter Hptm. Dürrer zwischen Bylkow und Osemelja in schwerem Feuer und rief mittels Funkspruch um Hilfe. Der Kdr. Klaus rückte mit dem Rest-Btl. jedoch auf viermal längerem Weg nach O. vor. An diesem Tag fiel Hptm. Dürrer. Am 13. 3. 1942 sollte Klaus mit dem Btl. 315 das zwischen Pereckalje und Salesja kämpfende slowakische Btl. II/102 unterstützen. Klaus blieb jedoch trotz Hilferufs in Osemelja liegen. Wegen dieses Verhaltens wurde Klaus am 15. 3. 1942 als Kdr. des Pol. Btl. 315 abgelöst und später vom SS- und Polizeigericht in Kiew wegen Dienstpflichtverletzung zu 3 Jahren Gefängnis verurteilt. Demnach ist die Behauptung von Klaus, er sei wegen Nichtausführung eines Befehls zur Vernichtung der vor den Massenexekutionen in die Sümpfe geflohenen Juden bestraft worden, unrichtig.“ BArch Ludwigsburg, B 162/9879, Bl. 68-96. II. Osteinsatz des Pol. Btl. 315 und seine jeweilige Führer; Pozri tiež GERLACH, Ch. Kalkulierte Morde, s. 886.

95 Počet obetí sa nakoniec vyšplhal až na 24 – 25 osôb. BAKA, I. Krvavá predohra.

96 Bielorusky Paryčy.

so silnejšími pohybmi nepriateľa, bolo pravé krídlo chránené len slabo, zatiaľ čo stred a ľavé krídlo sa posilnili. Útočnú jednotku predstavovala jediná rota s pridelenými ťažkými zbraňami. Roty vychádzali z ich prípravných pozícií na sever vedúcimi lesnými chodníkmi. Na ľavom krídle a v strede boli asi 3 – 5 km od seba vzdialené, takže pri silnejšom odpore nepriateľa si mohli vzájomne prísť na pomoc a ďalej malými hliadkami na postranných cestách mohli účinne prehl'adávať medziľahlý terén.

Pochod do prvých útočných cieľov sa uskutočnil v čase od 29. 3. – 31. 3. V južnej časti nástupného priestoru pritom boli najskôr prehl'adané viaceré väčšie dediny a usadlosti. Obyvateľstvo obce z veľkej časti opustilo, mužské obyvateľstvo bolo vidieť len ojedinele, buď ušlo z partizánskeho územia, alebo slúžilo čiastočne dobrovoľne, čiastočne z donútenia u partizánov. Severnou časťou útočného priestoru sa tiahnu husté lesy, ktorých prehl'adávanie bolo zvlášť ťažké. Roty používajúce sane boli viazané na cesty, keďže napravo a naľavo od cesty ležal sneh často vo výške 1 m. Prehl'adávanie lesov sa uskutočňovalo obtiažne, pokiaľ sa v nich nachádzali močiare. Vedľ'ajšie cesty tu skončili v močiaroch a ľad nebol dosť silný, aby sa mohlo postupovať ďalej.

Nepriateľ, veľmi dobre informovaný zostavším obyvateľstvom o postupe našich jednotiek, sa vyhýbal boju. Zahliadli sa jednotlivé partizánske hliadky, tie však po priblížení našich jednotiek a po začatí paľby ihneď zmizli v lesoch. Na odpor nášmu útoku sa nepriateľ postavil len pri [obciach] Selec a Chojno. V [obci] Selec sa do boja zapojil partizánsky oddiel o sile okolo 200 mužov, ktorí patrili k oddielu Lomoviči. Vyzbrojení boli s puškami, 1 ľahkým guľometom a 3 ťažkými guľometmi. Po tom, ako sa obsadili okraje lesa okolo Selca, v ktorých sa nepriateľ bránil v troch za sebou ležiacich zákopoch, zaútočilo sa na samotnú dedinu koncentrovaným útokom účinnou paľbou vlastných ťažkých zbraní. Nepriateľ stratil 150 mužov, útočiace roty nemali žiadne straty, obec bola spálená. Na ľavom krídle pluku pokúsil sa nepriateľ o sile 100 mužov zadržať náš postup nasadením guľometov a mínometov. Paľba slovenských horských hűfníc ho zahnila, mohol ale svojich mŕtvych a ranených vziať so sebou. Vlastné straty jeden mŕtvy, jeden zranený.⁹⁷

Prvé ciele útoku Poroslišče, Grabje, Lomoviči a Kurin, ktoré boli podľa predchádzajúcich zistení dôležité oporné body partizánov, boli vyprázdnené a obsadené bez boja. Nepriateľ s jednotlivými oddielmi v blízkosti ležiaceho lesného tábora odtiaľto ušiel s inými oddielmi na sever. Okamžité nasadenie prieskumu viedlo k objaveniu 6 lesných táborov, ktoré nepriateľ (najviac o sile čaty) čiastočne tvrdošijne bránil, čiastočne po objavení sa jednotiek veľmi rýchlo opustil. Nepriateľ mal pri týchto bojoch asi 110 mŕtvych. Boli ukoristené veľké zásoby

97 Ide pravdepodobne o straty policajného práporu 315.

obilia, dobytku, výstroja, saní, koní, koristi v podobe zbraní bola oproti tomu nepatrná (3 ľahké guľomety, 30 pušiek, čosi delostreleckej munície a ručných granátov).

Po vyčistení okolia prvých útočných cieľov nastúpil potom pluk 1. 4. k útokú na Karpilovku. Pluk postupoval v troch skupinách. Východne od Poroslišče a Grabje dobyl po krátkej prestrelke Choromnoje a obsadil bez boja Leski, 3 km juhovýchodne od Karpilovky. Stredná bojová skupina, ktorá postupovala zo smeru Kurin, sa už krátko po opustení východných pozícií dozvedela, že Karpilovka padla bez boja do rúk pešieho pluku 747. Obsadila južne od Karpilovky ležiace obce Lovstyki a Grabniki, ktoré nepriateľ už viac vážne nebránil. Na jednotky pri očistnej akcii strieľali z úkrytu len jednotliví partizáni. Západná skupina útočila na Udarnaju, zničila tam partizánsku skupinu a postupovala potom cez vrbový les pozdĺž trate na Karpilovku. 2. 4. jednotky vyčistili ešte raz dôkladne bezprostredné okolie ich lokalít.

3. a 4. apríla sa pluk vracal, v priebehu akcie „Bamberg Y“ nariadenou 707. divíziou, zároveň za opakovaného dôkladného čistenia územia na líniu prvých útočných cieľov, v oboch nasledujúcich dňoch späť po východnú pozíciu. Objavené pritom boli ešte jednotlivé lesné tábory, spozorované partizánske skupiny mali už len nepatrnú silu a boli zničené.

Vlastné straty v čase od 1. marca do 5. apríla predstavovali v prípade policajného práporu 12 mŕtvych a 10 zranených, u slov. pešieho pluku 102 21 mŕtvych a 23 zranených.⁹⁸

Partizáni stratili v boji asi 650 mužov, pri pacifikačných akciách bolo zlikvidovaných okolo 2 500 partizánov, partizánskych pomocníkov a ich rodinných príslušníkov. V hlavnom partizánskom regióne bolo vypálených desať obcí, vypratáný bol rovnaký počet lesných táborov.⁹⁹

Partizánske oddiely sa skladali z bývalých červenoarmejcov, medzi nimi kozákov, ušlých vojnových zajatcov, čiastočne nútene naverbovaného bojaschopného obyvateľstva okolitých dedín. Parašutisti zistení neboli. Vodca partizánov týchto území bol istý Michajlovskij, predtým najvyšší stranický funkcionár

98 Správa sa tu odvoláva na nepresné údaje o stratách II. práporu pešieho pluku 102 pri obci Perekalje 13. 3. 1942. Porovnaj s poznámkou 12.

99 Ide pravdepodobne o údaje „len“ z akcie Bamberg, keďže napr. podľa hlásenia vyššieho vodcu SS a polície na Ukrajine z 12. 5. 1942 pre Ríšskeho komisára na Ukrajine „zničil“ peší pluk 102 spolu s policajným práporom 315 v čase od 26. 2. do 6. 4. 1942 3 500 mužov. Podľa iných údajov zabili tieto jednotky len počas prípravných akcií údajne vyše 1 000 osôb. Na druhej strane, rozdiel medzi údajmi vo vyššie uvedenom hlásení veliteľstva pešieho pluku 102 z 3. 4. (pozri dokument 1) možno vysvetliť tým, že v tom čase Lokšik ešte nemal k dispozícii celkové výsledky akcie. Bližšie pozri GERLACH, Ch. *Kalkulierte Morde*, s. 886-887.

v Kopatkeviči.¹⁰⁰ Dolapit' sa ho nepodarilo. Zvyšní vodcovia boli bývalí dôstojníci a Židia. Zatknutí partizáni preukázali dobré vojenské vystupovanie, odmietali akékoľvek výpovede, podobne ako aj civilné obyvateľstvo, ani pod vyhrážkami, ani pod sľubmi neposkytli údaje o stanovištiach, pohybe, sile atď. partizánskych oddielov. Výzbroj partizánov bola dobrá, mali protitankové kanóny, mínomety, ťažké guľomety, ľahké guľomety, automatické zbrane, pušky a pištole. Munícia bola nedostačujúca.

Stravovanie partizánskych oddielov, ktoré vlastnili poľné kuchyne, bolo zabezpečované sčasti dobrovoľne z okolitých dedín, sčasti násilne zo vzdialenejších dedín v rámci prieskumných výprav. Zásoby potom zhromažďovali v lesných táboroch.

10. 4. 1942

BA – MA Freiburg, Bs. RW 41 (Territoriale Befehlshaber in der Sowjetunion), As. 1

Zoznam použitých prameňov a literatúry / List of references and literature

Primárne zdroje / Primary sources

Archívy a archívne pramene / Archives and Archives sources

Archiv bezpečnostních složek Praha, f. H (Historický fond Státní bezpečnosti)
Bundesarchiv Ludwigsburg, B 162/7298
Bundesarchiv-Militärarchiv Freiburg, Bestandssignatur RH 22 (Befehlshaber der rückwärtigen Heeresgebiete), Bestandssignatur RW 41 (Territoriale Befehlshaber in der Sowjetunion)
Štátny archív Bratislava, f. Ľudové súdy v Bratislavskom kraji 1945 – 1948
Vojenský historický archív Bratislava, f. 55, f. Rýchla divízia, f. Zaisťovacia divízia
Edície prameňov a publikované pramene / Source editions and Published editions
Hamburger Institut für Sozialforschung (ed.). Verbrechen der Wehrmacht. Dimensionen des Vernichtungskrieges 1941 – 1944. Ausstellungskatalog. Hamburg, HIS 2002. ISBN 3-930908-74-3

Sekundárne zdroje / Secondary sources

100 Bielorusky Kapatkevičy.

Monografie a zborníky ako celok / Monographs

- ARNOLD, Klaus, Jochen. *Die Wehrmacht und die Besatzungspolitik in den besetzten Gebieten der Sowjetunion. Kriegführung und Radikalisierung im „Unternehmen Barbarossa“*. Berlin: Duncker & Humboldt Verlag 2005. ISBN 3-428-11302-0.
- BAKA, Igor. *Slovenská armáda vo vojne proti Sovietskemu zväzu a slovensko-nemecké vzťahy 1941 – 1945*. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2019. ISBN 978-80-89523-60-3.
- CÜPPERS, Martin. *Wegbereiter der Shoa. Die Waffen-SS, der Kommandostab Reichsführer SS und die Judenvernichtung 1939 – 1945*. Darmstadt: WBG, 2011. ISBN 978-3-89678-758-3.
- CURILLA, Wolfgang. *Die deutsche Ordnungspolizei und der Holocaust im Baltikum und in Weißrussland*. Paderborn: Schöningh, 2006. ISBN 10:3-506-71787-1.
- GERLACH, Christian. *Kalkulierte Morde. Die deutsche Wirtschafts- und Vernichtungspolitik im Weißrußland 1941 bis 1944*. Hamburg: Hamburger Edition, 1998. ISBN 978-3-930908-63-9.
- HASENCLEVER, Jörn. *Wehrmacht und Besatzungspolitik in der Sowjetunion. Die Befehlshaber der rückwärtigen Heeresgebiete 1941 – 1943*. Paderborn München [u.a.]: Schöningh, 2010. ISBN 978-3-506-76709-7.
- HEER, Hannes. *Tote Zonen. Die deutsche Wehrmacht an der Ostfront*. Hamburg: Hamburger Edition 1999. ISBN 3-930908-51-4.
- SCHÄFER, Torsten. *„Jedenfalls habe ich auch mitgeschossen“*. *Das NSG-Verfahren gegen Johann Josef Kuhr und andere ehemalige Angehörige des Polizeibataillons 306, der Polizeireiterabteilung 2 und der SD-Dienststelle von Pinsk beim Landgericht Frankfurt am Main 1962 – 1973. Eine textanalytische Fallstudie zur Mentalitätsgeschichte*. Münster: LIT Verlag, 2007. ISBN 978-3-8258-0604-0.

Štúdie a články v časopisoch a zborníkoch, kapitoly v kolektívnych monografiách / Articles in Journals, Chapters in Monographs

- BAKA, Igor. *Krvavá predohra v predvečer štátneho sviatku. Prvá väčšia zrážka jednotiek Zaisťovacej divízie s partizánmi 13. marca 1942 v juhovýchodnom Bielorusku*. In: *Historie a vojenství*, 2018, Vol. 68, No. 4, pp. 54-69. ISSN 0018-2583.
- BAKA, Igor. *Zapojenie Pešieho pluku 102 Zaisťovacej divízie do nemeckých protipartizánskych akcií na prelome rokov 1941/1942*. In: *Vojenská história*, 2018, Vol. 22, No. 4, pp. 82-101. ISSN 1335-3314.

Orálne anamnézy

- ADAMOVIČ, Alés, BRYL, Janka a Uladzimir KALĚSNIK. *Moje ves lehla popelem...* Praha: Naše vojsko 1981.

O autoroch / About the authors

PhDr. Igor Baka, PhD.

Vojenský historický ústav Bratislava

Krajná 27, 821 04 Bratislava

Slovenská republika

e-mail: igor.baka@vhu.sk

<https://orcid.org/0000-0001-9870-1232>

PhDr. Michal Schvarc, PhD
Historický ústav SAV, v. v. i.
Klemensova 19, 814 99 Bratislava
Slovenská republika
e-mail: michal.schvarc@savba.sk
<https://orcid.org/0000-0001-9071-0062>